

fremstilling af omstændighederne ved den tyske kapitulation i Danmark 5. maj 1945 er det stadig af interesse. En henvisning til senere fremkommet litteratur om emnet ville have forøget artiklens værdi for læseren – i langt højere grad end de uddrag af general Lindemanns krigsdagbog, som fylder bogens anden halvdel. Nyt heri er egentlig kun to dokumenter, general Lindemanns tale til de militære chefer i Danmark 24. april 1945, hvori han erklærede at ville forsvare dansk område til den sidste patron, og den efterfølgende rapport om troppernes tilstand, der karakteriserer denne hensigt som virkelighedsfjern. Resten følger kun lidt til Hvidtfeldts fremstilling, og det er ikke let at se, hvorfor dagbogen kun er gengivet in extenso fra 30. april til 10. maj, hvor den afbrydes med bemærkning om, at den i den resterende periode frem til 26. maj kun omhandler den praktiske afvikling af rømningen af Danmark. For dette er jo faktisk det eneste interessante emne i det, der er aftrykt.

Henning Poulsen

Jens Brøsted og Mads Fægteborg: *Thule-fangerfolk og militæranlæg. (Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, 1985). 213 s., ill.*

Bogen præsenteres som en retlig-historisk undersøgelse af Thule basens anlæggelse, Thules flytning og befolkningens erstatningskrav. Dens ærinde er at dokumentere, at befolkningen i Thule har et retligt krav på erstatning for de fangstområder, der blev inddraget som base, og dens udgivelsestidspunkt er tunet således, at en forældelsesfrist på 20 år netop kunne undgås. (s. 137f.) Den er således i høj grad et partsindlæg, og det viser sig ved, at forfatterne med stor omhu har samlet de argumenter og

sagsforhold, som kan støtte konklusionen. Det er gjort med stor dygtighed og ihærdighed. F.eks. er det tit lykkedes at opspore kopier af sagsakter i andre arkiver, når originalsagerne i Ministeriet for Grønland var »blevet væk«.

Fremstillingen af beslutningsprocessen omkring selve flytningen af bopladsen er vist den mest gennearbejdede til dato. Det lykkes til fulde at vise, at myndighederne bestemt var aktive for at få fangerrådet til at acceptere det. Nogen formel beslutning var der næppe tale om. Det er derfor berettiget, når forfatterne peger på diskrepansen mellem det dokumenterbare forløb og myndighedernes samtidige og senere fremhævelse af fangerrådets frivillige beslutning uden angivelse af graden af frivillighed. Årsagen til myndigheders pres var, bortset fra de af alle erkendte forringede fangstmuligheder på pladsen, et amerikansk ønske om at bruge bopladsområdet til antiluftskyts. Det er forfatternes fortjeneste at have fundet frem til det aktstykke til finansudvalget, hvoraf sammenhængen fremgår. Aktstykket blev først tilgængeligt i 1984.

Med en så udviklet evne til at se, når sprogbrug bliver vildledende, er det underligt, at forfatterne ikke rydder op i diskussionen om flytningen var tvunget eller frivillig. De vil helst have det til at være tvang. Det korte af det lange var dog, at tvangsflytning i form af påbud eller indsættelse af politi var der ikke tale om, men at »tvang fra omstændighederne« naturligtvis forelå, nemlig forringede fangstmuligheder på grund af forbud mod fangst på baseområdet og den forstyrrende trafik til og fra basen. Dertil kom lokkemaden, hjælp til nye huse, hvis de flyttede.

Eftersom det virkede, blev det aldrig afklaret, om de danske myndigheder havde været villige til at bruge tvangsmidler for at få folk til at flytte.

Beboerne rejste tidligt krav om erstatning for mistede fangstmuligheder (1954, 1959), men det fik de aldrig. Det får forfatterne til at anklage de danske myndigheder for pligtforsømmelse og ligegyldighed. Forklaringer kan dog ligge i de sagsakter, som de enten ikke fik adgang til, eller som var »blevet væk«.

Forfatterens »proces« mod staten skal ikke vurderes her. Det er en juridisk problemstilling, hvor i hvert fald »modpartens« argumenter savnes for en kvalificeret stillingtagen – og selv i så fald bør den næppe foretages af en historiker.

Axel Kjær Sørensen

Poul Gerhard C. Kristiansen: *Op- og nedture. Retsforbundet 1950-60.* (Forlaget Sørvis, 1985). 120 s.

I perioden fra 1950 til 1960 gik det op og ned for Retsforbundet (R). Ved valget i 1950 fordoblede partiet sine mandater i Folketinget fra 6 til 12. Ved valgene i april og september 1953 mistede R hver gang 3 mandater. Ved valget i 1957 gik partiet frem fra 6 til 9 mandater og blev partner i den såkaldte »trekantregering«. Og ved valget i 1960 røg R helt ud af Tinget.

Hvad var årsagerne til R's op- og nedture? Det er hovedproblemstillingen i Poul Gerhard C. Kristiansens bog, der er et let redigeret speciale fra Historisk Institut ved Århus Universitet. En anden væsentlig problemstilling er R og trekantregeringen, og en tredje vigtig problemstilling er partiets vælger- og medlemskorps.

Valgsejren i 1950 forklarer Kristiansen især med R's kampagne mod restriktionerne og rationeringerne efter 2. verdenskrig, men han tillægger også partiets agitation imod regeringens overenskomstindgreb i foråret 1950 stor betydning. DKP og R gik begge

imod indgrebet, men da kommunisterne stadig var upopulære p.g.a. magtovertagelsen i Tjekkoslaviet i 1948, sluttede mange af disse arbejderstemmer sig til R. Videre nævner forfatteren Viggo Starches optræden i radio og TV (sic!!) blandt årsagerne til valgsuccesen. Sidstnævnte årsag omtales imidlertid ikke i forbindelse med den egentlige valganalyse (s. 13-15), men anføres senere i bogen (s. 37). Således efterlyses større systematik og klarhed i analysen.

Valgnederlagene i 1953 skyldtes ifølge Kristiansen den åbne strid i partiet om forsvaret. Forfatteren påviser, at der var rivaliserende fløje, bl.a. en pro-NATO fløj og en pacifistisk fløj. Desuden peger Kristiansen på det forhold, at det var R, der havde fremprovokeret Hedtoft-regeringens fald, hvilket medførte tab af arbejderstemmer. Yderligere mener han, at vælgerne ikke længere anså R for et nødvendigt presionsmiddel, da rationeringerne var ophævet. Analysen er springende, og igen efterlyses større systematik og klarhed. Videre havde det vel været naturligt at sondre mellem de to valg i 1953.

Valgsuccesen i 1957 hang efter forfatterens opfattelse sammen med følgende forhold: for det første – og især – R's skærpede agitation imod øgede skatter og mod tøjsskat, for det andet en generel utilfredshed med SD, bl.a. på grund af overenskomstindgrebet i 1956, og for det tredje Starckes udnyttelse af radio og TV (sic!) og hans agitation imod svangerskabsafbrydelse. Som en fjerde årsag kunne DKP's upopularitet som følge af partiets positive holdning til Sovjets invasion i Ungarn i 1956 være nævnt. Når forfatteren tillægger Viggo Starcke betydning for valgsejrene i 1950 og 1957, havde det været relevant med en angivelse af hans personlige stemmer ved de to valg.

Kristiansen lægger stor vægt på R og trekantregeringen. Først gennemgår